

Høringssvar fra Grundtvigsk Forum

København, den 19. august 2016

Undervisningsministeriet
Att.: AUDGRUND@uvm.dk

Høringssvar fra Grundtvigsk Forum vedrørende bemærkninger til forslag til lov om ændring af lov om friskoler og private grundskoler m.v. og lov om efterskoler og frie fagskoler (Styrkelse af kvalitet på de frie grundskoler m.v.), jf. j.nr. 16/08378

Grundtvigsk Forum er ikke af Undervisningsministeriet blevet bedt om at udfærdige høringssvar i forbindelse med forslaget til lov om ændring af lov om friskoler og private grundskoler m.v. og lov om efterskoler og frie fagskoler. Når vi alligevel indgiver et høringssvar, er det fordi, det er Grundtvigsk Forums opgave gennem oplysning og dialog at udbrede kendskabet til Grundtvigs kirke-, skole- og folkeoplysnings tanker med henblik på fortsat at lade disse tanker få betydning i det nutidige danske samfund. Da ovennævnte forslag vedrører frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler, skoleformer, der traditionelt har stærk tilknytning til Grundtvigs tankegods, ønsker vi at deltage i debatten om lovgivningen på skoleområdet.

Vores høringssvar tager sit udgangspunkt i især to centrale begreber, nemlig *åndsfrihed* og *mindretalsbeskyttelse*.

Den danske skolelovgivning har siden 1855 været dybt præget af disse begreber, og har været rammen om en skoletradition med frie skoler for børn, unge og voksne, som er enestående i verden. Det er en skoletradition som på ypperste vis har afspejlet en dansk måde at fortolke demokratiet på.

Inden for de sidste 15 år er åndsfriheden og mindretalsbeskyttelsen gennem lovgivningen fra 2001 og frem blevet stadig mere indskrænket, og det foreliggende forslag bidrager efter vores opfattelse kun yderligere til denne beklagelige indskrænkning. Skoletraditionens overliggende grundlag er Grundlovens paragraf 76. Det er vores opfattelse, at de indskrænkninger, der er sket og er foreslået skal ske, faktisk også anfægter dette overliggende grundlag.

Vores høringssvar skal ses bl.a. på baggrund af resultatet af en undersøgelse, som er foretaget af ekstern lektor ved Grundtvig Centret, Aarhus universitet, Thorstein Balle, på grundlag af aktindsigt i samtlige skærpede tilsyn, som Undervisningsministeriet har foretaget på de frie grundskolers

område i perioden 2000-2015. Lovforslagets helt overvejende fokus, og det der danner baggrund for en yderligere skærpelse af lovgivningen og tilsynet hermed, er det såkaldte 'frihed-og-folkestyre krav' som blev indført i 2001 og skærpet i 2005. Det forekommer os, at dette fokus er aldeles overdrevet, og at det ikke har bund i den skolevirksomhed, som udøves af de frie grundskoler. Undersøgelsen påviser, at af de 14 skoler, som i perioden 2000-2015 har været under skærpet tilsyn, hvoraf de 8 skoler efterfølgende fik frataget deres tilskud, er der *ingen* skoler, der har fået frataget tilskuddet eller deres status som alternativ til folkeskolen, alene på grund af manglende opfyldelse af 'frihed-og-folkestyre'-kravet. Alle skoler, der i perioden har fået frataget deres tilskud, har fået det gjort først og fremmest på grund af manglende opfyldelse af kravet om at *stå mål med* folkeskolens undervisning. Kun i 2 tilfælde har 'friheds-og-folkestyre'-kravet været inddraget i vurderingen om fratagelse af tilskud til skolerne. Disse to skoler var hhv. en skole med kristen baggrund og en skole med muslimsk baggrund. I relation til udgangspunktet for at ville ændre lovgivning på en række områder, herunder på skoleområdet, jf. aftalepapiret af 18. marts 2016 og forståelsespapiret af 10. maj 2016, hvis anledning var en udsendelse på TV2 om ekstreme muslimske prædikanter, kan det oplyses, at 7 af de 14 skoler under skærpet tilsyn, som fik frataget tilskud var muslimske, men altså at ingen af dem fik det frataget på grund af 'frihed-og-folkestyre'-kravet!

På baggrund af ovennævnte ønsker Grundtvigsk Forum at udtale sig om specielt fem forhold i lovforslaget.

1. Tilføjelse af begrebet "demokratiske dannelse" til § 1

Grundtvigsk Forum opfatter det som helt selvfølgeligt, at en skole gennem sin undervisning og virksomhed i det hele taget forbereder eleverne til at leve i det danske demokratiske samfund, herunder også videregiver og praktiserer et menneskesyn som indbefatter ligestilling mellem kønnene og mennesker i det hele taget. Vi støtter derfor også, at dette perspektiv er inddraget i *folkeskolens* formål, og vil anse det for helt nødvendigt, hvis en skole knytter sig til den grundtvigske skoletradition.

Under hensyn til, at det danske demokrati har åndsfrihed som et omdrejningspunkt, er det imidlertid vores opfattelse, at ingen skal tvinges til at mene, at det danske demokrati er sandheden for alle. Der skal være frihed til at mene, at demokrati ikke er den rigtige styreform i et samfund og frihed til med baggrund i § 76 i grundloven at oprette skoler på det grundlag. Naturligvis under den forudsætning, at dette sker inden for rammerne af anden vedtaget og gældende lovgivning i vores samfund (straffelov mv.).

Grundtvigsk Forum mener derfor heller ikke, at hverken den nugældende lovgivning med 'frihed-og-folkestyre'-kravet eller den foreslåede tilføjelse om "demokratisk dannelse" er rimelig i et demokratisk samfund, der bygger på åndsfrihed. Staten (fællesskabet) skal ikke gennem f.eks. lovgivning blande sig i et mindretals opfattelser og forestillinger, med mindre dette mindretal handler imod gældende lovgivning. Vi kan som enkeltpersoner eller organisationer arbejde imod mindretallets opfattelse, hvis vi er uenige.

Formuleringen "demokratisk dannelse" er desuden i sig selv i lovgivningssammenhæng et alt for upræcist begreb. Det væsentlige sigte med al undervisning må være, at eleverne myndiggøres og dannes, så de er i stand til at indgå i et samfund bygget på frihed og folkestyre. Demokrati kan ikke i sig selv være målet, men at vi danner og uddanner elever til ansvarligt og kritisk at kunne tage del i og udvikle samfundet.

2. Observatørers tilstedeværelse ved skoleinterne møder og samtaler uden deltagelse af voksne med eleverne i forbindelse med det skærpede tilsyn

Dette forslag og forestillingerne om ændret tilsynspraksis fra Undervisningsministeriets side falder efter vores opfattelse langt fra den centraladministrative praksis, som hører hjemme i et ordentligt demokrati. At indsætte observatører i skolernes folkevalgte bestyrelser udfordrer for os at se vores demokratiske grundsystem, og risikerer at indskrænke friheden til at fastholde mangfoldighed indenfor det danske skolesystem. Observatørernes tilstedeværelse kan desuden utilsigtet få betydning af kontrol med bestyrelsens arbejde og ikke mindst sindelag. Forslaget vækker mindelser om en praksis mellem stat og borger, som vi ser det og har set det i visse totalitære stater.

I forhold til de foreslåede elevsamtaler, vil de kunne sætte eleverne i en helt urimelig loyalitetskonflikt over for deres forældre og skole. Vi er helt opmærksomme på, at samtalerne med eleverne er frivillige for elevernes og forældrenes vedkommende, men med udtalelsen i lovbemærkningerne om, at *"Hvis alle forældre eller elever ikke ønsker at deltage i sådanne samtaler, vil det kunne indgå i helhedsbilledet af skolen"*, er der på det nærmeste fremsat en trussel overfor såvel skole, forældre som elever om, at det vil komme dem til skade, hvis de ikke siger ja til samtalerne. Desuden er det tvivlsomt om børnenes retssikkerhed er sikret i forhold til, hvordan de spørges og hvordan de høres og hvordan samtalerne efterfølgende tolkes i forhold til, at udtalelserne kommer til at ligge til grund for en tilsynsafgørelse.

3. Skærpet tilsyn med særlige fag

Det er efter vores opfattelse rimeligt, som det har været traditionen, at visse fag er trukket frem som særlige opmærksomhedsområder for den eksterne tilsynsførende. Disse fag har været dansk, matematik og engelsk, og begrundelsen har været et hensyn til elevernes faglighed. I det nye forslag trækkes yderligere nogle fag frem – nemlig dansk som andetsprog, historie og samfundsfag samt 3 obligatoriske; sundheds- og seksualundervisning og familieundervisning. Da disse yderligere fag nævnes særligt i sammenhæng med 'friheds-og-folkestyre'-kravet er det altså ikke længere et hensyn til elevernes faglighed, der er på spil, men hensynet til deres sindelag. Det er for os at se væsentligt, at et skærpet tilsyn gælder alle obligatoriske fag og emner og ikke kun særligt udvalgte, og væsentligt at vurderingerne angår fagligheden og ikke sindelaget. Sammenhængen mellem fagene og 'frihed-og-folkestyre'-kravet vil kunne betyde en forhindring for en skole i at undervise og påvirke dens elever med udgangspunkt i netop den skoles særlige værdigrundlag. Også dette forslag finder vi er et klart anslag mod åndsfriheden.

At der er i forslaget er tale om en forestilling om, at også de frie skoler skal påvirke elevernes sindelag i en bestemt retning fremgår tydeligt af lovbemærkningerne, når der står: *"Den udtrykkelige fremhævelse af, at elevernes demokratiske dannelse skal udvikles og styrkes, indebærer, at det ikke er tilstrækkeligt, hvis skolen indskrænker sig til at forberede eleverne på, at de må slå sig til tåls med at leve i et frit demokrati. For at opfylde bestemmelsen skal skolen i ord og handling bane vejen for, at eleverne tager det frie demokratiske samfunds værdier til sig."*

En sådan tankegang er for os naturlig, når det drejer sig om den offentlige skole, men er som sagt efter vores opfattelse klart begrænsende for åndsfriheden i relation til de frie skoler. For os at se er det vigtigt, at vi fastholder en skolelov der sikrer mangfoldighed og frihed til at lave værdibårne skoler. Målet er ikke at ensretning af det danske skolesystem.

4. Tilsyn med skolernes økonomiske forhold

Vi er fortalere for økonomisk gennemsigtighed, og kan tilslutte os at donationer til skoler over den angivne beløb offentliggøres på skolens hjemmeside. Vi kan imidlertid ikke se, at det kan være den tilsynsførendes ansvar også at føre tilsyn med dette forhold. Den tilsynsførende er forældrenes garanti for, at skolens lever op til sit pædagogiske og værdimæssige formål. Det økonomiske ansvar må pålægge skolens regnskabsansvarlige og den lovpligtige revision.

5. Lovforslagets synsvinkel og sprogbrug

Det forekommer os, at den synsvinkel og sprogbrug, der er anvendt i lovforslagets bemærkninger og som rammesætter det egentlige lovforslag er udtryk for en *mistillidstankegang*, som er ganske langt fra den nødvendige tillidsforståelse, der har været gældende i lovgivningsarbejdet omkring skolen, herunder de frie skoler, gennem de seneste mange år. Det er klart, at mange forhold – Tvind-sagen i sin tid f.eks. – kan være baggrund for, at lovgivningen må indrette sig anderledes og strammes i forhold til detaljeringsgrad og kontrol, men vi mener, at den mistænkeliggørelse af de frie skoler – inkl. de efterhånden mange islamiske friskoler – er urimelig i forhold til virkeligheden, og vi kan ikke se anderledes, end at en hel skoleform skal bøde for en (unødvendig) symbolpolitik.

Vi ser med bekymring på at lovforslaget har tendens til at være rettet mod skærper i forhold til de skoler, der bygger på stærkt religiøse værdier. Det er for os væsentligt, at religion ikke ses udrangeret som et særligt farligt område i nogen form for lovgivning. Vi vil fra Grundtvigsk Forums side bestemt understøtte, at der lovgives mod alle kriminelle og direkte samfundsnedbrydende forhold ikke mindst i skolesammenhæng, men vi kan ikke støtte, at skoler, der bygger på religiøse værdier, på forhånd anses som et særligt udfordrende område. For os at se virker det som en trussel mod religionsfriheden.

Vi skal holde fast i, at vi når vi har frie skoler i Danmark, så er det *ikke* på grund af en bestemt skolepolitisk opfattelse, men på grund af en bestemt særlig dansk demokratiopfattelse med plads til mangfoldighed.

Vi vil her gerne benytte lejligheden til fremover at blive sat på høringslisten i forhold til lovforslag der har skolepolitisk sigte.

På vegne af
Grundtvigsk Forum

Kirsten M. Andersen
Formand

Laura Lundager Jensen
Formand for skolepolitisk udvalg